

ਖ਼ੁਦਾ ਦੀ ਸਰਬਵਿਆਪਕਤਾ:

ਸਾਹ ਵਿਚ ਸਾਡਾ ਖ਼ੁਦਾ ‘ਉੱਥੇ’ ਨਹੀਂ ਹੈ

ਖ਼ੁਦਾ ਨੂੰ ‘ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ’ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕੋ ਵੇਲੇ ਹਰ ਥਾਂ ਹੈ, ਜਾਂ ਹਰ ਵਕਤ ਹਰ ਥਾਂ ਹੈ। ਬਾਈਬਲ ਵੀ ਇਹੀ ਗਵਾਹੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ (ਯਿਰਮਿਯਾਹ 23:23, 24)। ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਉਸ ਵਿਚ ਕਿਹੜੀ ਅਜਿਹੀ ਗੱਲ ਹੈ? ਜਦ ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਖ਼ੁਦਾ ਹਰ ਥਾਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨੁੱਕਰ ਵਿਚ ਚਲੇ ਜਾਈਏ, ਲੁਕਣ ਲਈ ‘ਖਾਲੀ ਥਾਂ’ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਉੱਥੇ ਵੀ ਖ਼ੁਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਦਾ ਤੱਥ

ਸੰਸਾਰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਇੰਨਾ ਵਿਸ਼ਾਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਕਿ ਉਹ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਸਕੇ। ਸਾਡਾ ਸੂਰਜ ਮੰਡਲ ਬੇਹੱਦ ਵੱਡਾ ਹੈ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਯਾਦ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਜਦ ਖਗੋਲ ਵਿਗਿਆਨੀ ਨੀਲ ਆਮਸਟ੍ਰਾਂਗ ਅਤੇ ‘ਭੌਰਾ’ ਐਲਡਰੀਨ ਚੰਨ ‘ਤੇ ਉੱਛਲ-ਕੁੱਦ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਕਰੀਬ ਦਸ ਕਰੋੜ ਲੋਕ ਕਿੰਨੇ ਆਨੰਦ ਅਤੇ ਹੈਰਾਨੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਰਹੇ ਸਨ! ਹੁਣ ਆਦਮੀ ਦੇ ਕਦਮ ਚੰਦ ਤੇ ਪੈ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਖਗੋਲੀ ਜ਼ਬਾਨ ਵਿਚ ਆਖੀਏ ਤਾਂ ਚੰਦ ਧਰਤੀ ਤੋਂ 2,50,000 ਮੀਲ ਦੂਰ ਹੈ, ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਇਵੇਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਸਾਡੇ ਘਰ ਦੀ ਪਿਛਲੀ ਡਿਓੜੀ ਵਿਚ ਹੋਵੇ।

ਹੁਣ ਪਿਛਲੀ ਡਿਓੜੀ ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿੱਕਲ ਕੇ ਵਿਹੜੇ ਅਤੇ ਨੇੜੇ-ਤੇੜੇ ਵੇਖੀਏ। ਸਾਨੂੰ ਅਸਮਾਨ ਵਿਚ ਸੂਰਜ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਅੱਠ ਹੋਰ ਗ੍ਰਹਿ ਘੁੰਮ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਨੇੜਲਾ ਮਰਕਰੀ ਅਰਥਾਤ ਬੁੱਧ ਗ੍ਰਹਿ ਸੂਰਜ ਤੋਂ 36 ਕਰੋੜ ਮੀਲ ਦੂਰ ਹੈ; ਸਭ ਤੋਂ ਦੂਰ ਵਾਲਾ ਗ੍ਰਹਿ ਪਲੂਟੋ ਕਰੀਬ 37 ਕਰੋੜ ਮੀਲ ਦੂਰ ਹੈ। ਪਲੂਟੋ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਦਾ ਚੱਕਰ ਕੱਢਣ ਲਈ ਲਗਭਗ 247 ਸਾਲ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲੇਖ ਦੇ ਲਿਖਣ ਤਕ, ਖਗੋਲ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਨੇ ਪਤਾ ਲਾ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਪਲੂਟੋ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਵੀ ਇਕ ਗ੍ਰਹਿ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਪਿਛਲੇ ਵਿਹੜੇ ਲਈ ਇੰਨਾ ਕੁਝ ਹੈ।

ਆਓ ਵਾੜ ਵੱਲ ਜਾ ਕੇ ਇੱਧਰ-ਉੱਧਰ ਅਤੇ ਉੱਪਰ ਵੱਲ ਝਾਤੀ ਮਾਰੀਏ। ਜਿਸ ਰਾਤ ਅਸਮਾਨ ਸਾਫ਼ ਹੋਵੇ ਉਸ ਰਾਤ ਅਸੀਂ ਅਕਾਸ਼-ਗੰਗਾ ਭਾਵ ਗਲੈਕਸੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਸੂਰਜ ਅਤੇ ਗ੍ਰਹਿਆਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ। ਖਗੋਲ ਵਿਗਿਆਨ ਵਿਚ ਮਿਲਟਨ ਹਿਯੂਮਸਨ ਅਤੇ ਐਡਵਿਨ ਹੱਬਲ ਦੀ ਖੋਜ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਤਸਦੀਕ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀ ਅਕਾਸ਼-ਗੰਗਾ 1,00,000 ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤਕ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਹੱਬਲ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਧਿਆਨ ਦੁਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ‘ਨੇੜਲੀਆਂ’ ਅਕਾਸ਼-ਗੰਗਾਵਾਂ 10 ਤੋਂ 70 ਲੱਖ ਸਾਲ ਦੂਰ ਹਨ।¹ ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਮੌਜੂਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗਲੈਕਸੀਆਂ (spirals) ਅਸਲ ‘ਚ ‘ਟਾਪੂ’ ਗਲੈਕਸੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਫੈਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ।²

ਅਸੀਂ ਸ਼ਾਇਦ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੀ ਦੂਰ ਚਲੇ ਗਏ ਹਾਂ। ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਅਸਲੀ ਤਸਵੀਰ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਚਕਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਇਹ ਬੜੇ ਹੀ ਕਾਲਪਨਿਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਇਸਦੇ ਮਾਪ ਤੋਂ ਹੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫ਼ਾਸਲੇ ਨੂੰ ਮੀਲਾਂ ਵਿਚ ਮਿਣਨਾ ਬੜਾ ਹੀ ਥਕਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਨਾਕਾਫ਼ੀ ਅਭਿਆਸ ਹੈ। ਇਸ ਫ਼ਾਸਲੇ ਨੂੰ ਮਿਣਨ ਲਈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਖ਼ੁਦਾ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਬਾਰੇ ਸਾਡੇ ਅਧਿਐਨ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦੀ ਬੇਹੱਦ ਅਹਿਮੀਅਤ ਹੈ। ‘ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਰ੍ਹਾ’ ਫ਼ਾਸਲੇ ਨੂੰ ਦੱਸਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਖ਼ੁਦਾ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਬੜੇ ਹੀ ਫ਼ੈਸਲਾਕੁੰਨ ਹਨ। ਸਮਾਂ ਆਪਣੇ ਸੁਭਾਅ ਦੇ ਕਾਰਣ ਸ਼ੁਰੂ ਅਤੇ ਅਖ਼ੀਰ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਵਿਚ ਬੱਝਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜੇ ਇਵੇਂ ਨਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸਮਾਂ ਨਾ ਆਖ ਕੇ ਅਨਾਦੀਕਾਲ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ। ‘ਸਰਬ ਵਿਆਪਕਤਾ’ ਹਰ ਸਮੇਂ, ਹਰ ਥਾਂ ਖ਼ੁਦਾ ਦੇ ਹੋਣ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਖ਼ੁਦਾ ਲਈ ਇੱਕੋ ਸਮੇਂ ਹਰ ਥਾਂ ਹੋਣਾ ਮੁਮਕਿਨ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ‘ਖ਼ੁਦਾ ਆਤਮਾ’ ਹੈ (ਯੂਹੰਨਾ 4:24)। ਇਸ ਲਈ ਸਾਰ (ਬੁਨਿਆਦੀ ਵਜੂਦ) ਵਿਚ, ਖ਼ੁਦਾ ਹਰ ਵਕਤ ਹਰ ਥਾਂ ਹੈ। ਉਹ ਉਸ ਥਾਂ ਜਾਣ ਦਾ ‘ਫ਼ੈਸਲਾ’ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ ਜਿਥੇ ਉਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਉੱਥੇ ਹੈ! ਬਾਈਬਲ ਨੇ ਦੋਹਾਂ ਨੇਮਾਂ ਵਿਚ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ (ਜ਼ਬੂਰ 2:4; 3:4; ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ 7:49; 17:28)।

ਇਸਦੇ ਮਕਸਦ

ਖ਼ੁਦਾ ਦੀ ਸਰਬਵਿਆਪਕਤਾ ਦੀ ਧਾਰਣਾ ਦੇ ਕਈ ਮਕਸਦ ਹਨ। ‘ਸਰਬ’ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਬਿਨਾ ਰੁਕਾਵਟ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਆਪੀ। ‘ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ’ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ‘ਹਰ ਸਮੇਂ ਹਰ ਥਾਂ ਹੋਣਾ’ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਖ਼ੁਦਾ ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ ਹੈ, ਭਾਵ ਉਹ ਹਰ ਸਮੇਂ ਹਰ ਥਾਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਡੇ ਲਈ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦੇ ਵਜੂਦ ਤੋਂ ਨਾ ਤਾਂ ਸਮਾਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਥਾਂ ਬਚ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਖ਼ੁਦਾ ਤੇ ਸਮੇਂ ਜਾਂ ਥਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਬੰਦਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ (2 ਪਤਰਸ 3:8; ਜ਼ਬੂਰ 139:7-10)। ਅਸੀਂ ਸ਼ਾਇਦ ਸਮੇਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਮਿਸਾਲ ਨੂੰ ਹੀ ਇਤਿਹਾਸ ਆਖਦੇ ਹਾਂ। ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ‘ਸਮਾਂ ਅੱਗੇ ਵੱਧਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।’ ਅਕਸਰ ਅਸੀਂ ਆਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ‘ਇਹ ਇਕ ਦੇ ਬਾਅਦ ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਹੈ।’ ਸਾਡੇ ਲਈ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀ ਤਰਤੀਬ ਦੀ ਬੜੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ‘ਤੇ ਧਰਤੀ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਵਿਚ ਬੱਝੇ ਹੋਏ ਜੀਵ ਹਨ।

ਸਾਡੇ ਲਈ ਥਾਂ ਦੀ ਵੀ ਬੜੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਅਸੀਮਿਤ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਸੀਮਿਤ ਹਾਂ। ਇੱਥੇ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਅਸੀਂ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਸਥਾਨ ਦੇ ਬੰਧਨ ਵਿਚ ਬੱਝੇ ਹੋਏ ਹਾਂ। ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰ ਕੋਈ ਭੂਗੋਲ ਦੇ ਪੰਨੇ ਦਾ ਇਕ ਬਿੰਦੂ ਹੈ। ਅਸੀਂ ‘ਇੱਥੇ’ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ‘ਉੱਥੇ’ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਇਕ ਸਮੇਂ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਥਾਂ ‘ਤੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਦੂਜੇ ਸਮੇਂ ਉਹ ਥਾਂ ਸਾਡੇ ਲਈ ‘ਇੱਥੇ’ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਉਸਨੂੰ ‘ਉੱਥੇ’ ਨਹੀਂ ਆਖ ਸਕਦੇ। ਅਸੀਂ ‘ਉੱਥੇ’ ਹੋਣ ਦੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਸੋਚ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਇਕ ਵੇਲੇ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਥਾਂ ‘ਤੇ ਹੋਣ ਤੇ ਅਸੀਂ ਉਸਨੂੰ ‘ਇੱਥੇ’ ਹੀ ਆਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਇਹ ਚਰਚਾ ਖ਼ੁਦਾ ਦੀ ਅਸੀਮਿਤਤਾ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਸੀਮਿਤ ਹੋਣ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਹ ਸਮੇਂ ਜਾਂ ਥਾਂ ਦੀ ਹੱਦ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ, ਜਦਕਿ ਅਸੀਂ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਥਾਂ ਦੇ ਬੰਧਨ ਵਿਚ ਬੱਝੇ ਹੋਏ ਹਾਂ। ਖ਼ੁਦਾ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਸਥਾਨ ਦੀ ਹੱਦ ਵਿਚ ਸੀਮਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਅਨਾਦੀ ਹੈ (ਯਸਾਯਾਹ 57:15)। ਉਹ ਆਪਣੀ ਸਰਬ ਵਿਆਪਕਤਾ ਵਿਚ ਸਮੇਂ ਅਤੇ

ਸਥਾਨ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾਪਦਾ ਹੈ। ਪਰ, ਆਪਣੇ ਅਨਾਦੀ ਸੁਭਾਉ ਵਿਚ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਥਾਂ ਦੋਹਾਂ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਹੈ। ਮੈਂ ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਰਗਟ ਕਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਦੀ ਇਹੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਹੈ। ਯਾਹਵੇਹ ਅਸਲ 'ਚ 'ਹੋਣਾ' ਅਰਥਾਤ ਵਜੂਦ ਵਿਚ ਹੋਣਾ ਹੈ।

ਅਨਾਦੀ ਖੁਦਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਨਾ ਤਾਂ ਖੁਦਾ ਦਾ ਕੋਈ 'ਭੂਤ' ਹੈ ਨਾ ਹੀ 'ਭਵਿੱਖ'। 'ਭੂਤ' ਅਤੇ 'ਭਵਿੱਖ' ਅਜਿਹੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਹਨ ਜੋ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪਰਦੇ ਨਾਲ ਢੱਕੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਅਨਾਦੀਕਾਲ ਦਾ ਇੱਕੋ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਨਾਦੀਕਾਲ ਦਾ ਅਰਥ 'ਲੰਮਾ ਵਕਫ਼ਾ' ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਨਾਦੀਕਾਲ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਨਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਆਦਿ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਅੰਤ। ਖੁਦਾ 'ਅਲਫ਼ਾ ਅਤੇ ਓਮੇਗਾ' ਹੈ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਪੋਥੀ 1:8) ਭਾਵ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਵੜ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਆਰਜ਼ੀ ਹਕੀਕਤ ਦੀ ਸਮਝ ਦਿੱਤੀ। ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਉਹ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਅਨਾਦੀਕਾਲ ਦਾ ਪੂਰਾ ਅਤੇ ਸਹੀ ਅਰਥ ਦੱਸੇਗਾ। ਇਸ ਤੱਥ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਵਜੂਦ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲਾ ਹੀ ਅਸਲ ਵਿਚ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੋਹਾਂ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਹੈ।

ਸਾਰ

ਖੁਦਾ ਦਾ ਸਾਰ ਆਤਮਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਖੁਦਾ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮੌਜੂਦ ਹੈ (ਅਸਥਾਈ ਤੌਰ ਤੇ) ਬਲਕਿ ਉਹ ਖੁਦਾ ਵਿਚ ਵੀ (ਸੁਰਗੀ ਤੌਰ ਤੇ) ਹਮੇਸ਼ਾ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਬਾਈਬਲ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਨਾਦੀ ਕਾਲ ਤੋਂ ਹੈ ਭਾਵ ਉਹ ਸਮੇਂ (ਇਤਿਹਾਸ) ਅਤੇ ਸਥਾਨ (ਰਚਨਾ) ਸਣੇ, ਕਿਸੇ ਹੱਦ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਬੱਝਾ ਹੈ।

ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਸਥਾਨ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸੀਮਿਤ ਧਾਰਣਾ ਮੁਤਾਬਕ ਅਸੀਂ ਅਕਸਰ ਆਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ 'ਇੱਥੇ' ਹੈ ਜਾਂ 'ਉੱਥੇ' ਹੈ। ਅਸੀਂ ਵੇਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਬਾਈਬਲ ਦੇ ਲੇਖਕ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਥਾਂ ਦੇ ਬੰਧਨ ਵਿਚ ਪਏ ਜੀਵਾਂ ਖੁਦਾ ਦੀ ਗੱਲ ਇਵੇਂ ਹੀ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਪਰ, ਅਸੀਂ ਖੁਦਾ ਦੀ ਗੱਲ ਉਸਦੇ ਅਨਾਦੀ ਹੋਣ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਅਜਿਹਾ ਇਸ ਲਈ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰ ਵਿਚ ਖੁਦਾ ਹੀ ਹੈ ਜੋ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਸਥਾਨ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਥਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਵੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਇਸ ਸਵਾਲ ਦੇ ਜਵਾਬ ਲਈ ਕਿ 'ਉਹ ਇੱਥੇ ਹੈ?' ਉਸਦਾ ਜਵਾਬ ਹੈ 'ਹਾਂ, ਮੈਂ ਇੱਥੇ ਹੀ ਹਾਂ।' ਸਾਡੀ ਦੁਨੀਆ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਕੋਈ ਥਾਂ (ਜੇ ਕੋਈ ਹੈ) ਦੁਨੀਆ, ਸਾਡੀ ਆਪਣੀ ਦੁਨੀਆ ਜਾਂ ਸਾਡੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀਆਂ ਤੋਂ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਕਿਤੇ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋਈਏ, ਸੱਚ ਤਾਂ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹਰ ਥਾਂ ਹੈ। ਇਹੀ ਉਹ ਖੁਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ 'ਅਸੀਂ ... ਜਿਉਂਦੇ, ਰਹਿੰਦੇ, ਅਤੇ ਚੱਲਦੇ-ਫਿਰਦੇ, ਅਤੇ ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ' (ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ 17:28)। ਭਲਾ ਸਾਡਾ ਖੁਦਾ ਇੰਨਾ ਛੋਟਾ ਹੈ? ਨਹੀਂ, ਪਰ ਉਸਨੂੰ ਵੇਖਣ ਦੀ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਅਜੇ ਕਾਬਲੀਅਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਜ਼ਬੂਰ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਨੇ ਇਨਸਾਨੀ ਹੱਦਾਂ ਅਤੇ ਖੁਦਾ ਦੇ ਅਸੀਮਿਤ ਹੋਣ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ। ਉਸਨੇ ਜ਼ਬੂਰ 139:7-12 ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਦਾ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ:

ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਆਤਮਾ ਤੋਂ ਕਿੱਧਰ ਜਾਵਾਂ,
ਅਤੇ ਤੇਰੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਤੋਂ ਕਿੱਧਰ ਨੱਠਾਂ?
ਜੇ ਮੈਂ ਅਕਾਸ਼ ਦੇ ਉੱਤੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਵਾਂ,
ਤੂੰ ਉੱਥੇ ਹੈਂ, ਜੇ ਮੈਂ ਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਬਿਸਤਰਾ ਵਿਛਾਵਾਂ,

ਵੇਖ, ਤੂੰ ਉੱਥੇ ਹੈ!
ਜੇ ਮੈਂ ਫਜ਼ਰ ਦੇ ਖੰਭ ਲਾ ਲਵਾਂ,
ਅਤੇ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਆਖਰ ਵਿਚ ਜਾ ਵੱਸਾਂ,
ਉੱਥੇ ਵੀ ਤੇਰਾ ਹੱਥ ਮੇਰੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰੇਗਾ,
ਅਤੇ ਤੇਰਾ ਸੱਜਾ ਹੱਥ ਮੈਨੂੰ ਫੜ ਲਵੇਗਾ!
ਜੇ ਮੈਂ ਆਖਾਂ ਭਈ ਹਨੇਰਾ ਮੈਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਢੱਕ ਲਵੇਗਾ,
ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਇਰਦੇ ਗਿਰਦੇ ਦਾ ਚਾਨਣ ਰਾਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ,
ਫੇਰ ਵੀ ਅਨੇਰਾ ਤੈਥੋਂ ਨਾ ਛਿਪਾਵੇਗਾ,
ਅਤੇ ਰਾਤ ਦਿਨ ਦੇ ਵਾਂਙੂ ਚਮਕੇਗੀ,
ਸੋ ਅਨੇਰਾ ਤੇ ਚਾਨਣ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਹਨ!

ਟਿੱਪਣੀਆਂ

¹ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਰ੍ਹਾ 1,86,000 ਮੀਲ ਪ੍ਰਤੀ ਸੈਕਿੰਡ ਦੀ ਚਾਲ ਨਾਲ ਇਕ ਸਾਲ ਵਿਚ ਤੈਅ ਕੀਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ 59 ਅਰਬ ਮੀਲ ਬਣਦਾ ਹੈ। ²ਰੋਬਰਟ ਜੈਸਟ੍ਰਾ, *ਗੌਡ ਐਂਡ ਦ ਅਸਟ੍ਰੋਨੋਮਰਜ਼* (ਨਿਊ ਯਾਰਕ: ਡਬਲਯੂ. ਨੌਰਟਨ, 1978), 413^੧।